

Fazekas Károly: Az oktatás és a gazdaság kapcsolata

Az elmúlt években számos közgazdasági elemzés bizonyította az oktatás minősége és a gazdasági növekedés üteme közötti erős *oktatói* összefüggés tényét a világ fejlett országaiban. A nemzetközi kompetenciavizsgálatok eredményeit felhasználva megbecsülhető, hogy hosszú távon milyen gazdasági eredményekhez vezet, ha egy ország javítani tudja az oktatási rendszerének teljesítményét. Magyarországon különösen súlyos kihívásokkal néz szembe a közoktatás rendszere. A gyors gazdasági felzárkózás elképzelhetetlen a gazdasági szerkezet, a képzettségi szerkezet, a szakmaszerkezet és a munkafeladatok jellegének nagyon gyors átalakulása nélkül. E folyamat során az elmúlt évtizedekben kiszorult a foglalkozásból a szakképzetlen népesség jelentős része, növekedtek a társadalmi és területi különbségek, csökkent a társadalmi mobilitás. Ez a folyamat a jövőben is folytatódni fog, ha az iskola nem tudja ellátni a diákokat a munkapiacra igényelt kompetenciákkal. A hátrányos helyzet generációkon keresztül öröklődik ha az iskolarendszere nem tudja ellensúlyozni a szegény családokban született gyermekek családi szocializációs hátrányait.

A közgazdasági elemzésekbe tudják azonosítani e kudarc alapvető okait, felhívják a szakpolitikai döntéshozók figyelmét a különböző oktatáspolitikai döntések költségeit és hozamait összevető számítások eredményeire. Az elemzések képesek arra, hogy jelezzék a foglalkozási szerkezet, a munkafeladatok jellegének átalakulásának tendenciáit és segítséget adnak a tényeken alapuló oktatáspolitikai és foglalkoztatáspolitikai döntések meghozatalához. Az eredmények azt mutatják, hogy Magyarországon a kompetencia eredmények különbségeit nagymértékben meghatározzák a szülők gazdasági, iskolázottsági jellemzői és az iskola minősége. A születés megelőzően, a csecsemőkorban, a kisgyerekkorban elszenvedett hátrányokat nem képesek ellensúlyozni a gyermekek védelmét, kisgyerekkori fejlődését szolgáló intézmények. Azok a gyermekek, akik úgy kerülnek ki az iskolarendszerekből, hogy nem rendelkeznek a modern gazdaságban elvárt kompetenciákkal alacsony foglalkoztatási valószínűséggel, alacsony életkereseti kilátásokkal, rövidebb várható életkorral néznek szembe. A nem megfelelő oktatásnak hatalmas társadalmi költségei vannak, míg az oktatási szint emelése egyre növekvő gazdasági hozamokkal jár. A beavatkozások hatásai egymásra épülnek és a korai beavatkozások hozamai messze meghaladják a későbbi beavatkozások hozamait. A koragyerekkorban elkövetett hibák, elmulasztott lehetőségek később már csak nagy költségekkel vagy egyáltalán nem orvosolhatók. Az elmaradt koragyerekkori fejlesztések eredményeit nem lehet pótolni későbbi életkorban.

A modern versenyképes gazdaságban átalakul az egyes foglalkozásokban a feladatok, az elvárt készségek jellege. Előtérbe kerülnek a kooperációval, a kritikai gondolkodással, az információk hatékony feldolgozásával kapcsolatos készségek, egyre fontosabb az együttműködési képesség, alkalmazkodóképesség, kommunikációs képesség, információk hatékony megszerzése és feldolgozása, a képzelőerő, a megszokottól eltérő látásmód. Empirikus elemzések tömege bizonyítja a nem kognitív kompetenciák jelentőségét a vállalatok versenyképességében. A család, az iskola, a helyi közösség és az egész társadalom feladata, hogy társadalmi gazdasági háttérétől függetlenül minden gyermek megszerezze a munkaerő-piaci érvényesüléshez szükséges alapkompétenciákat. A közép és felsőfokú szakképzés, a felnőttképzés ezekre a kompetenciákra építve tudja ellátni az adott foglalkozásban igényelt speciális szakismeretekkel a képzésben résztvevőket. A jó iskolarendszer minden gyermeket képes ellátni a szükséges ismeretekkel és kompetenciákkal. A jó iskolarendszerbe investált források hozamai messze meghaladják a tudás hosszú távú hozamait és a nem tudás hosszú távú, súlyos költségeit.